

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: مقدمه
۲	۱-۱-مقدمه.....
۲	۲-۱-بیان مسئله.....
۵	۳-۱-اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۶	۴-۱-اهداف تحقیق.....
۶	۴-۱-۱-هدف اصلی.....
۶	۴-۱-۲-اهداف ویژه.....
۷	۵-۱-سوالات تحقیق.....
۷	۵-۱-۱-سوال کلی.....
۷	۵-۱-۲-سوال های ویژه.....
۷	۶-۱-فرضیه های تحقیق.....
۷	۷-۱-قلمرو تحقیق.....
۷	۷-۱-۱-محدوده موضوعی.....
۷	۷-۱-۲-محدوده زمانی.....
۷	۷-۱-۳-محدوده مکانی.....
۷	۸-۱-روش تحقیق.....
۸	۹-۱-تعاریف واژگان کلیدی تحقیق.....
۸	۹-۱-۱-فرهنگ.....
۸	۹-۱-۲-بوم گرایی.....
۸	۱۰-۱-پیشینه تحقیق.....
۹	۱۱-۱-ساختار تحقیق.....
۱۱	فصل دوم: مروری بر تحقیقات انجام شده
۱۲	۱-۲-مقدمه.....
۱۲	۲-۲-مبانی نظری مرتبط با موضوع تحقیق.....
۱۲	۲-۲-۱-فرهنگ.....
۱۲	۲-۲-۱-۱-تعریف فرهنگ.....

- ۱۴..... ۲-۱-۲-۲- معنای واژه فرهنگ
- ۱۴..... ۳-۱-۲-۲- مفهوم فرهنگ
- ۱۵..... ۴-۱-۲-۲- فرهنگ‌ها به عنوان ارزش
- ۱۷..... ۵-۱-۲-۲- ضرورت پرداختن به فرهنگ
- ۱۸..... ۶-۱-۲-۲- پویایی فرهنگ‌ها
- ۱۸..... ۷-۱-۲-۲- تعاریف فرهنگ از دیدگاه جامعه‌شناسان
- ۱۹..... ۸-۱-۲-۲- معماری و فرهنگ
- ۲۹..... ۹-۱-۲-۲- اهمیت مفهوم شکل یا فرم در فرهنگ معماری
- ۳۰..... ۱۰-۱-۲-۲- عوامل فرهنگی موثر در شکل‌گیری فضای معماری
- ۳۱..... ۱۱-۱-۲-۲- بازتاب هویت فرهنگی در معماری
- ۳۳..... ۲-۲-۲- معرفی مجتمع فرهنگی
- ۳۴..... ۱-۲-۲-۲- پیشینه‌ی مراکز فرهنگی در ایران
- ۳۵..... ۲-۲-۲-۲- بررسی کارکرد مجتمع فرهنگی
- ۳۵..... ۳-۲-۲-۲- جایگاه مجتمع‌های فرهنگی در فرایند توسعه فرهنگی
- ۳۶..... ۴-۲-۲-۲- رابطه بین معماری مجتمع فرهنگی و نیازهای طبیعی انسان
- ۳۸..... ۵-۲-۲-۲- اهداف مجتمع فرهنگی
- ۳۸..... ۳-۲-۲-۲- مبانی نظر مرتبط با رویکرد بوم‌گرایی
- ۳۸..... ۱-۳-۲-۲- مفهوم و ویژگی‌های معماری بوم‌گرا
- ۴۲..... ۲-۳-۲-۲- عوامل تأثیرگذار بر معماری بومی
- ۴۲..... ۳-۳-۲-۲- رویکردهای معماری بوم‌گرا
- ۴۴..... ۴-۳-۲-۲- بوم‌گرایی و رابطه آن با فرهنگ
- ۴۴..... ۱-۴-۳-۲- اهمیت فرهنگ در شکل‌گیری و تکامل معماری بوم‌گرا
- ۴۵..... ۲-۴-۳-۲- تأثیر فرهنگ بر معماری بوم‌گرا
- ۴۶..... ۴-۲-۲-۲- ضوابط و استانداردهای مجتمع فرهنگی
- ۴۶..... ۱-۴-۲-۲- قسمت اداری
- ۴۹..... ۲-۴-۲-۲- کتابخانه
- ۵۰..... ۱-۲-۴-۲- وسایل ویژه سالن مطالعه
- ۵۰..... ۲-۲-۴-۲- وسایل ویژه فضای کار کتابخانه

۵۱تقسیم بندی فضای کتابخانه.....۳-۲-۴-۲
۵۳سالن همایشها و نمایش فیلم.....۳-۴-۲
۵۳نمایشگاه دائمی.....۴-۴-۲
۵۳نمایشگاه ثابت.....۵-۴-۲
۵۴فضای اطلاع رسانی، آموزشی.....۶-۴-۲
۵۵کارگاه و کلاس و فضای آموزشی.....۷-۴-۲
۵۷خدماتی رفاهی.....۸-۴-۲
۵۷سالن چندمنظوره.....۹-۴-۲
۵۸اصول طراحی فضای داخلی و آرایش وسایل مبلمان».....۱-۹-۴-۲
۵۸بخشهای سالن چندمنظوره.....۲-۹-۴-۲
۵۹بخش کنترل و فروش بلیط.....۱۰-۴-۲
۵۹سالن اجتماعات.....۱۱-۴-۲
۶۰سالن انتظار.....۱۲-۴-۲
۶۰فضاهای پشتیبانی.....۱۳-۴-۲
۶۲ضوابط معلولین.....۱۴-۴-۲
۶۴ضوابط و مقررات پارکینگ.....۱۵-۴-۲
۶۶ فصل سوم: مواد و روش ها.....
۶۷مقدمه.....۱-۳
۶۷نوع تحقیق.....۲-۳
۶۸روش تحقیق.....۳-۳
۶۹روش و ابزار گردآوری اطلاعات.....۴-۳
۶۹روش کتابخانه ای.....۱-۴-۳
۷۰روش میدانی.....۲-۴-۳
۷۱روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....۵-۳
۷۲ فصل چهارم: یافته های تحقیق.....
۷۳مقدمه.....۱-۴
۷۳تحلیل چند نمونه تاریخی جهت بررسی ویژگی های معماری بوم گرا در کرمان.....۲-۴
۷۴گنجعلی خان.....۱-۲-۴

۷۶ گنبد جلیه	۲-۲-۴
۷۸ باغ شاهزاده ماهان	۳-۲-۴
۸۱ مطالعات موردی	۳-۴
۸۱ مجتمع فرهنگی دزفول	۱-۳-۴
۸۵ موزه هنرهای معاصر تهران - ایران	۲-۳-۴
۸۸ ساختمان گروه صنعتی بهشهر	۳-۳-۴
۹۱ بررسی فرضیه های تحقیق	۳-۴
۹۲ یافته های مرتبط با اقلیم	۴-۴
۹۲ ویژگی های کالبدی معماری و شهرسازی مناطق کویری و حاشیه ی کویر در ایران	۱-۴-۴
۹۳ مکان یابی	۱-۱-۴-۴
۹۴ استخوان بندی	۲-۱-۴-۴
۹۴ بافت فشرده	۳-۱-۴-۴
۹۴ کمر بند سبز	۴-۱-۴-۴
۹۴ نظم ارگانیک	۵-۱-۴-۴
۹۵ جهت گیری	۶-۱-۴-۴
۹۵ درون گرایی	۷-۱-۴-۴
۹۵ سطوح سبز	۸-۱-۴-۴
۹۵ تجهیزات و سیستمهای غیر فعال	۹-۱-۴-۴
۹۶ مواد و مصالح ساختمانی	۱۰-۱-۴-۴
۹۷ باز یافت	۱۱-۱-۴-۴
۹۷ ویژگی های معماری بومی بم	۲-۴-۴
۱۰۰	فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری	
۱۰۱ مقدمه	۱-۵
۱۰۱ مطالعات بستر طرح	۲-۵
۱۰۱ مشخصات کلی شهر بم	۱-۲-۵
۱۰۱ پیشینه تاریخی شهرستان	۲-۲-۵
۱۰۲ جغرافیای شهرستان	۳-۲-۵
۱۰۲ وضعیت فرهنگی شهرستان بم	۴-۲-۵

- ۱۰۲.....کتابخانه های عمومی و خصوصی شهرستان بم. ۱-۴-۲-۵
- ۱۰۳.....کانون های فرهنگی و تربیتی شهرستان بم. ۲-۴-۲-۵
- ۱۰۳.....سالن های اجتماعات و نمایش شهرستان بم. ۳-۴-۲-۵
- ۱۰۳.....سینماهای بم. ۴-۴-۲-۵
- ۱۰۳.....کلیات اقلیم بم. ۵-۲-۵
- ۱۰۴.....موقعیت و زوایای تابش خورشید. ۱-۵-۲-۵
- ۱۰۴.....رطوبت نسبی. ۲-۵-۲-۵
- ۱۰۵.....وزش باد. ۳-۵-۲-۵
- ۱۰۷.....سیمای بستر طبیعی و فرهنگی بم. ۶-۲-۵
- ۱۰۸.....گونه شناسی بافت شهر جدید بم. ۷-۲-۵
- ۱۰۸.....بافت مرکز تاریخی. ۱-۷-۲-۵
- ۱۰۸.....بافت خانه - باغ دوره میانی. ۲-۷-۲-۵
- ۱۰۹.....بافت نوساخته. ۳-۷-۲-۵
- ۱۱۰.....تحلیل سایت. ۳-۵
- ۱۱۰.....عرصه بندی و برنامه فیزیکی طرح. ۴-۵
- ۱۱۰.....ایده ها و روند طراحی. ۵-۵
- ۱۱۰.....سازه طرح. ۶-۵
- ۱۱۱.....منابع.
- ۱۱۷.....پیوست ها.

فهرست جداول

صفحه

عنوان

جدول ۱-۲: ویژگی های معماری بومی، طبق عقیده صاحب نظران.....	۳۹
جدول ۲-۲: ویژگی های معماری بومی با توجه به مبانی نظری.....	۴۱
جدول ۲-۳: رویکردهای معماری بوم گرا و ویژگیهای آنها.....	۴۳
جدول ۲-۴: نمود مؤلفه های هویت ملی در معماری سنتی ایران.....	۴۴
جدول ۲-۵: تعداد محل پیش بینی شده برای صندلی چرخدار.....	۶۳
جدول ۲-۶: تعداد پارکینگ مورد نیاز به تفکیک کاربری.....	۶۵
جدول ۴-۱: ویژگی معماری کرمان.....	۷۳
جدول ۴-۲: ویژگی های معماری سنتی و بومی مجموعه گنجعلی خان.....	۷۵
جدول ۴-۳: ویژگی های معماری سنتی و بومی گنبد جلیه.....	۷۷
جدول ۴-۴: ویژگی های معماری سنتی و بومی باغ شاهزاده.....	۷۹
جدول ۴-۵: ویژگی های بومی و سنتی مجموعه فرهنگی دزفول.....	۸۴
جدول ۴-۶: ویژگی های سنتی ایرانی موزه هنرهای معاصر تهران.....	۸۸
جدول ۴-۷: ویژگی های بومی ساختمان گروه صنعتی بهشهر.....	۹۰

فهرست اشکال

صفحه

عنوان

- شکل ۱-۱- چارچوب تحقیق..... ۱۰
- شکل ۱-۲- رابطه بین نیازهای انسان و چگونگی پاسخگویی معماری به این نیازها..... ۳۷
- شکل ۲-۲- کلیات ویژگی های معماری بومی با توجه به مبانی نظری (نگارنده)..... ۴۱
- شکل ۳-۲- عوامل مؤثر بر شکل گیری معماری بومی (برگرفته از فلاحی، ۱۳۹۵: ۲۲)..... ۴۵
- شکل ۴-۲- نمودارهای فرهنگی معماری (نوروزی و شایسته، ۱۳۹۲)..... ۴۶
- شکل ۵-۲- استاندارد فضای کار (روزرخ و همکاران، ۱۳۸۵)..... ۴۷
- شکل ۶-۲- ترکیبهای گوناگون از میزهای انفرادی (نویفرت و نویفرت، ۱۳۸۹)..... ۵۰
- شکل ۷-۲- استاندارد فضاهای کتابخانه (روزرخ و همکاران، ۱۳۸۵)..... ۵۱
- شکل ۸-۲- استاندارد فضای نمایش (روزرخ و همکاران، ۱۳۸۵)..... ۵۴
- شکل ۹-۲- استاندارد کلاس آموزشی و کافی نت (روزرخ و همکاران، ۱۳۸۵)..... ۵۶
- شکل ۱۰-۲- استاندارد کارگاه طراحی (روزرخ و همکاران، ۱۳۸۵)..... ۵۶
- شکل ۱۱-۲- استاندارد فضای سمینار (روزرخ و همکاران، ۱۳۸۵)..... ۵۶
- شکل ۱۲-۲- استاندارد فضای نقشه کشی (روزرخ و همکاران، ۱۳۸۵)..... ۵۷
- شکل ۱۳-۲- استاندارد سالن سخنرانی ۲۰۰ صندلی، (نویفرت و نویفرت، ۱۳۸۹)..... ۵۹
- شکل ۱۴-۲- استاندارد صندلی در سالن (روزرخ و همکاران، ۱۳۸۵)..... ۶۰
- شکل ۱۵-۲- استاندارد کافی شاپ (روزرخ و همکاران، ۱۳۸۵)..... ۶۱
- شکل ۱۶-۲- فاصله بین دو در متوالی که هر دو در یک جهت باز شوند..... ۶۳
- شکل ۱۷-۲- فضای آزاد جلوی سطح کاری یا میز جهت قرارگیری صندلی چرخدار..... ۶۴
- شکل ۱۸-۲- ارتفاع دستیابی از مقابل و از پهلو برای صندلی چرخدار..... ۶۴
- شکل ۱۹-۲- اندازه فاصله داخلی بین دو ستون و نحوه استقرار خودروها..... ۶۵
- شکل ۲۰-۲- فضای چرخشی موردنیاز پشت خودروها (مهندسین مشاور نقش جهان پارس، ۱۳۹۰)..... ۶۵
- شکل ۱-۴- باغ شاهزاده..... ۷۸
- شکل ۲-۴- مجتمع فرهنگی دزفول..... ۸۱
- شکل ۳-۴- مجتمع فرهنگی دزفول..... ۸۲
- شکل ۴-۴- پلان مجتمع فرهنگی دزفول..... ۸۳

- شکل ۴-۵- موزه هنرهای معاصر تهران..... ۸۵
- شکل ۴-۶- دیاگرام موزه هنرهای معاصر تهران (حسینی، ۱۳۹۱: ۶۱)..... ۸۶
- شکل ۴-۷- دیاگرام ارتباطی گالری ها موزه هنرهای معاصر تهران (حسینی، ۱۳۹۱)..... ۸۶
- شکل ۴-۸- موزه هنرهای معاصر تهران..... ۸۷
- شکل ۴-۹- نمای بیرونی و چگونگی استفاده از متریا ل موزه هنرهای معاصر تهران..... ۸۷
- شکل ۴-۱۰- وجود هواکش سقفی رو به شمال برای استفاده از بادمطلوب..... ۹۷
- شکل ۴-۱۱- وجود زیرزمین برای استفاده از خاصیت جرم حرارتی ۹۸
- شکل ۴-۱۲- نمونه ای از حوضخانه یا حوض آب و سقف بلند..... ۹۸
- شکل ۴-۱۳- عنصری مانند ایوان در اضلاع آفتابگیر از تابش مستقیم به جداره ها جلوگیری می کند..... ۹۹
- شکل ۴-۱۴- دیواره های ضخیم در حکم عایق عمل می کنند(حاجی نژاد و همکاران، ۱۳۹۲)..... ۹۹
- شکل ۵-۱- موقعیت و زوایای تابش خورشید (شریعتی فر، ۱۳۹۰)..... ۱۰۴
- شکل ۵-۲- انرژی خورشیدی تابش یافته بر سطوح قائم (شریعتی فر، ۱۳۹۰)..... ۱۰۴
- شکل ۵-۳- جریان های مهم هوایی در استان کرمان (شریعتی فر، ۱۳۹۰)..... ۱۰۵
- شکل ۵-۴- گلباد سالیانه در شهر بم (شریعتی فر، ۱۳۹۰)..... ۱۰۶
- شکل ۵-۵- بادهای غالب و حداکثر سرعت وزش باد (شریعتی فر، ۱۳۹۰)..... ۱۰۶
- شکل ۵-۶- بادهای چهار فصل (شریعتی فر، ۱۳۹۰)..... ۱۰۶
- شکل ۵-۷- مظهر قنات و جویبار حاصل از قنات و باغات و نخلستان های شهر بم..... ۱۰۸
- شکل ۵-۸- خانه باغ های دوره میانه (سیف الدینی و همکاران، ۱۳۹۲)..... ۱۰۹

فصل اول:

مقدمه

۱-۱- مقدمه

با توجه به اینکه فرهنگ پایه و اساس شکل‌گیری حال و آینده جوامع بشری است لذا فعالیت‌های فرهنگی در هر جامعه‌ای نشان‌دهنده ریشه و بینش صحیح و بها دادن به ارتقاء فکری انسان‌ها در آن جامعه است پس قطعاً ایجاد و احداث فضاها و مجتمع‌ها فرهنگی می‌تواند نقش بایسته و مثبتی را در زمینه رسیدن به این اهداف ایفا کند. خانه‌های فرهنگ و هنر مکان‌هایی هستند که در آنها امکان ارتباط برقرار کردن با فرهنگ و تمدن و هنر قدیم و جدید میسر می‌گردد (تولایی، ۱۳۸۰). اما با وجود زمینه قوی از ادب و فرهنگ در شهر بم، بررسی ویژگی‌های فضاهای فرهنگی مرتبط با موضوع و همچنین نگاه به فعالیت‌های نهادی مسئول در عرصه فرهنگ، حکایت از آن دارد که جایگاه ویژه‌ی این غنای فرهنگی به خوبی تعریف نشده است. تکامل همزمان معماری و جامعه و پیچیده‌تر شدن روابط میان این دو، موجب پیدایش نمادهایی شده است که خود به کدهایی برای برقراری ارتباط تبدیل می‌شوند. بخش‌هایی از معماری به تدریج به حافظه‌ای برای نگهداری خاطرات و اتفاقات اجتماعی و گاهی نیز، این بخش‌ها به نشانه‌هایی برای کمک به برقراری ارتباط هرچه بیشتر و پیچیده‌تر میان معماری و جامعه تبدیل می‌شوند. این نشانه‌ها به همراه معماری بستری را برای شکل‌گیری بنیادهای اجتماعی پیشرفته‌تر و روابط پیچیده‌تر فراهم می‌آورند. فضای ساخته‌شده، حافظه جامعه است و به آرامی به عنوان ساختاری در حال تکامل، به جامعه امکان تشخیص و شناخت می‌دهد. حذف کامل اطلاعات قابل‌مشاهده (در معماری و کالبدها)، به عنوان نمود قابل‌لمس حافظه اجتماعی، موجب آشفتگی ساختار نظم‌دهنده به روابط اجتماعی و درنهایت، عامل سردرگمی می‌شود (کوپایی، ۱۳۹۴). لذا هدف از طراحی «طراحی کانون فرهنگی-تربیتی بر اساس مولفه‌های اجتماعی و آموزشی» در شهر بم، فقط انجام یک پروژه معماری نیست بلکه آنچه در ابتدا مد نظر قرار گرفته اهمیت وجود مکانی فرهنگی برای ارائه و شناساندن فرهنگ و ارتقاء سطح فرهنگی جامعه می‌باشد و از طرف دیگر کمبود سرانه این فضاها در سطح شهر با توجه به طرح جامع بم مد نظر است.

۱-۲- بیان مسئله

شهر بم یکی از شهرهای استان کرمان در جنوب‌شرقی ایران است. ارگ تاریخی و شهر بم در صدر مراکز گردشگری استان کرمان و جنوب‌شرق ایران قرار گرفته و به قلب تپنده جذب مسافر و پایتخت گردشگری جنوب‌شرق تبدیل شده است. شهر بم در اثر زلزله سال ۸۲ کاملاً تخریب شد و محله‌های تاریخی شهر به طور کامل از بین رفت. با توسعه بی‌رویه شهرنشینی به طور عام در جهان سوم و به طور خاص در ایران محله‌های تاریخی به فراموشی سپرده شده‌اند. این فراموشی میراث بدون واسطه‌ای از بروز نشدن عملکردها و نیز عدم توجه به کالبد فضاهای شهری و ابنیه شاخص و تاریخی است، بافت کهن شهرها، میراث ارزشمند بجا مانده از گذشتگان است و همواره در هویت بخشی به حیات شهری نقش بارزی داشته است. بافت

تاریخی شهری نشان از ارزش های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی مردمانی دارد که روزگاری در آن زیسته اند. دگرگونی های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی در چند دهه اخیر، انقطاع به ناپایداری روز افزون شهر و کاهش کیفیت حیات شهری انجامیده است (لطفی، ۱۳۹۰).

از میان آثار و مجموعه های تاریخی ایران که در فهرست میراث جهانی به ثبت رسیده اند، مجموعه هایی چون منظر فرهنگی بم، میدان نقش جهان اصفهان، سازه های آبی - تاریخی شوشتر و کاخ گلستان با مشکلات مهمی مواجه هستند که برخی از آنها به سازمان یونسکو نیز منعکس شده و مورد رسیدگی و بازرسی قرار گرفته است. «بم و منظر فرهنگی آن» هرچند طی سال گذشته از فهرست میراث در خطر خارج شده و اقدامات خوبی در آن صورت گرفته، اما هنوز مشکلات خطر آفرین آن رفع نشده است؛ از جمله می توان به توسعه روزافزون حلبی آباد و زاغه نشینی پس از زلزله بر روی گسل بم که جزء عرصه اثر محسوب می شود اشاره نمود، و یا از نابودی تدریجی باغات در شهر به نفع احداث ساختمان های گوناگون یاد کرد. محوطه میراث جهانی بم و منظر فرهنگی آن یک نقطه کانونی است واقع در منظر فرهنگی گسترده تر و عظیم تری که هنوز به حد کافی شناسایی نشده است (فلاحی، ۱۳۹۵). تهدیدهایی که در منطقه بم وجود دارد به خطرات طبیعی بخصوص زلزله و آسیب پذیری بناهای موجود بستگی دارد. آسیب پذیری ساختار اجتماعی متغیر و سستی اقتصاد منطقه نیز ایجاد خطر می کنند و از جمله این تهدیدها می توان به موارد زیر اشاره کرد:

عوامل روانی: زلزله سال ۱۳۸۲ علاوه بر خرابی کالبدی مشکلات روحی نیز به بار آورد. یکی از نتایج نامطلوب آن تحریم ساختمان های سبک سنتی و عرضه سبک های جدید ساختمانی بدون هیچگونه رابطه با هویت بم است.

- توسعه جدید و غیریکپارچه: برخی پروژه های جدید مانند ارگ جدید و انواع جدید صنایع در اطراف شهر بم ساخته شده اند این پروژه ها جدا از شهر بم هستند و با جامعه کنونی و هویت سنتی آن یکپارچه نیستند.

- ساخت و ساز بی رویه: ساختن صنایع، خطر آلودگی بستر اصلی آب ها را ایجاد می کند. همچنین ساختن مسکن در بخش شمال شرقی شهر بر فراز محوطه های باستان شناسی و گسل بم خطراتی را برای منابع فرهنگی که هنوز مورد پژوهش کامل قرار نگرفته اند پیش می آورد (حاجی نژاد و همکاران، ۱۳۹۲).

- کمبود اماکن مذهبی و فرهنگی مانند مساجد و سالن های سینما و فرهنگسراها یا تکمیل نشدن عملیات احداث و بازسازی آنها و... از جمله کمبودها و مشکلاتی است که در بحث عمران شهری بم در حوزه فرهنگ و هنر به چشم می خورد. قبل از زلزله شهر بم دارای ۲ سینما به نام های شهر تماشا و رزاز بود که پس از تخریب این دو سینما بر اثر زلزله، دیگر در این شهر هیچ سینمایی احداث نشده است و شهربازی